Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

STACY SCHIFF

CLEOPATRA

Viața ultimei regine a Egiptului

Traducere din limba engleză
MONICA PÎRVULESCU

LITERA
București
2020

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Cleopatra. A Life
Stacy Schiff
Copyright © 2010 Stacy Schiff
Ediție publicată prin înțelegere cu Little, Brown and Company, New York, New York, SUA.
Toate drepturile rezervate
Hărți de George W. Ward

Editura Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

Cleopatra. Viața ultimei regine a Egiptului
Stacy Schiff

Copyright © 2020 Grup Media Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză:
Monica Pîrvulescu
Editor: Vidrașcu și fiii
Redactori: Georgiana Harghel, Aloma Ciomâzgă-Mărgărit
Corector: Olimpia Băloi
Copertă: Flori Zahiu
Tehnoredactare și prepress: Mihai Suciu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SCHIFF, STACY
Cleopatra. Viața ultimei regine a Egiptului; trad.: Monica Pîrvulescu. – București: Litera, 2020
ISBN 978-606-33-5635-3
I. Pîrvulescu, M. (trad.)
821.111-31=135.1

Cuprins

Capitolul 1. Egipteanca aceea 13
Capitolul 2. Morții nu mușcă 23
Capitolul 3. Cleopatra îl prinde pe bătrân în mrejele sale 57
Capitolul 4. Epoca de aur nu a fost niciodată epoca actuală 105
Capitolul 5. Omul este din fire o ființă politică 145
Capitolul 6. Trebuie să schimbăm adesea direcția dacă vrem să ajungem în port 190
Capitolul 7. Un subiect de bârfă pentru o lume întreagă .. 225
Capitolul 8. Treburi necurate și copii din flori 263
Capitolul 9. Cea mai ticăloasă femeie din istorie 307
Mulțumiri 356
Bibliografie selectivă 358
Note 363
Indice 425

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Capitolul 1

Egipteanca aceea[1]

Trăsătura cea mai de preț a omului este un pronunțat simț a ceea ce să nu creadă.[2]

Euripide

Una dintre cele mai faimoase femei care au trăit vreodată, Cleopatra a VII-a a condus Egiptul vreme de 22 de ani. A pierdut un regat o dată, l-a recâștigat, apoi a fost cât pe ce să îl piardă din nou, a dobândit un imperiu, a pierdut tot. Zeiță în copilărie, regină la 18 ani, celebritate imediat după aceea, a dat naștere speculațiilor și sentimentelor de venerație, bârfelor și legendelor, chiar și în timpul vieții. Pe când se afla în apogeul puterii, controla practic toată coasta Mediteranei, ultimul mare imperiu condus de un egiptean. A făcut un copil cu un bărbat însurat și încă trei cu altul. A murit la vârsta de 39 de ani, cu o generație înainte de nașterea lui Hristos. Catastrofele au darul de a întări reputațiile, iar sfârșitul Cleopatrei a fost brusc și senzațional. De atunci ne-a rămas întipărită în imaginație. Multă lume a vorbit despre ea, inclusiv cei mai mari dramaturgi și poeți; de 2 000 de ani îi atribuim întruna diverse replici. Având una dintre cele mai bogate vieți de apoi din istorie, ea a devenit asteroid, joc video, clișeu, automat de vândut produse, țigară, club de striptease, sinonimă cu Elizabeth Taylor. Shakespeare a confirmat diversitatea infinită a Cleopatrei. Habar nu avea el.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Numele său este de neuitat, însă imaginea sa nu este clară. Cleopatra este poate unul dintre cele mai ușor de recunoscut personaje istorice, însă cunoaștem prea puțin despre înfățișarea ei reală. Numai portretele de pe monedele ei – bătute în timpul vieții și pe care le-a aprobat ea însăși – pot fi considerate autentice. În plus, ne amintim de ea din motive greșite. O suverană pricepută și clarvăzătoare, ea știa să construiască flote, să înăbușe revolte, să controleze circulația banilor, să stârpească foametea. Un eminent general roman i-a confirmat talentul în strategia militară. Chiar dacă pe vremea sa femeile care deținеau poziții de putere nu reprezentau o raritate, ea a ieșit în evidență, fiind singura femeie din Antichitate care a condus singură și a influențat politica occidentală. Era pe departe cea mai bogată din zona mediteraneană. Și s-a bucurat de un prestigiu mai mare[3] decât al oricărei alte femei de vârsta sa, după cum i s-a atras atenția unui coleric rege rival când acesta a pus să fie asasinată, în timp ce Cleopatra se afla în vizită la curtea sa. (Datorită reputației ei, nu s-a întâmplat acest lucru.) Cleopatra provenea dintr-o familie cu o îndelungată tradiție de ucigași și a respectat la rândul ei această tradiție, însă, ținând cont de perioada și de locul în care a trăit, s-a comportat remarcabil de bine. Cu toate acestea, continuă să fie considerată o seducătoare destrăbălată, nefiind ultima ocazie când o femeie cu adevărat puternică este transformată într-una nerușinat de ușuratică.

La fel ca toate destinele care au inspirat poeme, cel al Cleopatrei a fost unul plin de înstrăinări și de dezamăgiri. A fost crescută într-un lux fără asemănare pentru a moșteni un regat aflat în declin. Vreme de zece generații, familia sa a copiat stilul faraonilor. Ptolemeii erau, de fapt, greci macedoneni, ceea ce înseamnă că Cleopatra era la fel de egipteancă precum Elizabeth Taylor. Când Cleopatra avea 18 ani și fratele său – 10, aceștia au preluat conducerea unei țări cu un trecut bogat și un viitor fragil. 1 300 de ani o despart pe Cleopatra de Nefertiti. Piramidele – pe care, cu siguranță, Cleopatra i le-a arătat lui Iulius Caesar – purtau

deja inscripții. Sfinxul trecuse prin ample lucrări de restaurare cu un mileniu înainte. Iar gloria marelui Imperiu Ptolemeic de odinioară se estompase. Cleopatra a ajuns la vârsta majoratului într-o lume eclipsată de Roma, care în cursul copilăriei sale și-a extins conducerea până la granița cu Egiptul. Când Cleopatra avea 11 ani, Caesar le-a atras atenția ofițerilor săi că dacă nu purtau războaie, dacă nu luau bogății și nu îi conduceau pe alții, nu erau romani. Un suveran roman care a condus propria luptă celebră împotriva Romei a exprimat altfel ceea ce avea să conturеze soarta nefericită a Cleopatrei: Romanii aveau temperament de lupi. Urau lucrurile mărețe. Toate bogățiile lor proveneau din jaf. Aveau de gând să pună stăpânire pe tot sau „fie să distrugă tot, fie să piară în încercarea de a distruge".[4] Era clar ce implicații avea acest lucru asupra ultimei țări bogate din sfera de influență a Romei. Egiptul se remarcase prin modul agil de a negocia; în mare măsură, își păstrase autonomia. Dar se amestecase deja în treburile Romei.

În schimbul unei uluitoare sume de bani, tatăl Cleopatrei își asigurase titlul de „prieten și aliat al poporului roman". Fiica sa avea să descopere că nu era suficient să fii prietenul acelui popor și al Senatului său; era absolut necesar să te împrietenești cu cel mai puternic roman al momentului. Era însă un obiectiv de neatins în ultimii ani ai Republicii, când aceasta era distrusă de războaie civile. Acestea au izbucnit cu regularitate de-a lungul vieții Cleopatrei, astfel încât o întreagă suită de comandanți romani au pornit unul împotriva celuilalt într-o adevărată întrecere aprinsă de ambiții personale, care s-a încheiat de două ori pe tărâm egiptean. Fiecare asemenea confruntare a lăsat lumea mediteraneană tremurând, încercând să își redirecționeze loialitatea și tributurile. Tatăl Cleopatrei s-a dat bine pe lângă Pompei cel Mare, genialul general roman căruia părea să îi surâdă soarta o eternitate. Acesta a devenit patronul familiei. El a declanșat și un război civil împotriva lui Iulius Caesar chiar când, de cealaltă parte a Mediteranei, urca pe tron Cleopatra. În vara anului 48 î.Hr.,

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Caesar l-a înfrânt zdrobitor pe Pompei în centrul Greciei; Pompei s-a refugiat în Egipt, unde a fost înjunghiat și decapitat pe o plajă egipteană. Cleopatra avea 21 de ani. Nu avea altă alegere decât să se dea bine pe lângă noul stăpân al lumii romane. A făcut-o într-un mod cu totul diferit decât majoritatea celorlalți regi clientelari, ale căror nume, deloc întâmplător, sunt astăzi de mult uitate. În anii care au urmat s-a luptat din răsputeri să folosească puterea romană în favoarea sa, schimbându-și din nou patronul, după moartea lui Caesar, și sfârșind prin a se alia cu protejatul acestuia, Marc Antoniu. Privită retrospectiv, domnia ei seamănă cu o amânare. Povestea sa, de fapt, se sfârșise înainte de a începe, deși cu siguranță că ea vedea lucrurile cu totul altfel. Odată cu moartea sa, Egiptul a devenit provincie romană. Avea să își redobândească independența abia în secolul XX.

Se poate spune ceva bun despre o femeie care s-a culcat cu cei mai puternici doi bărbați din vremea sa? Posibil, dar nu într-o epocă în care Roma controla modul în care erau relatate faptele. Cleopatra s-a aflat la una dintre cele mai periculoase răscruci din istorie: cea a femeilor și a puterii. Femeile deștepte, avertizase Euripide cu sute de ani înainte, sunt periculoase. Un istoric roman[5] era încântat să minimalizeze o regină iudaică ca fiind regină doar cu numele pentru ca – șase pagini mai târziu – să o condamne pentru ambiția sa nemăsurată, pentru modul său nesăbuit de autoritar de a conduce. Se mai făcea simțit un gen și mai dezarmant de putere. Într-un contract prenupțial[6] din secolul I î.Hr., mireasa se angaja să fie credincioasă și afectuoasă. În continuare, aceasta jura să nu adauge elixiruri de dragoste în mâncarea și în băutura soțului. Nu știm dacă Cleopatra i-a iubit pe Antoniu sau pe Caesar, dar știm că i-a determinat să îi facă pe plac. După părerea romanilor, i-a „înrobit" pe amândoi. Era deja un joc cu piederi și câștiguri egale: puterea unei femei presupunea înșelarea unui bărbat. Se zice că, întrebată fiind cum a reușit să îl influențeze pe August, primul împărat roman, soția sa a răspuns că făcuse asta „fiind extrem de castă,

făcându-i bucuroasă pe plac, neamestecându-se deloc în treburile lui și, mai ales, prefăcându-se că nu le vede și nu le aude pe favoritele care îi stârneau pasiunea".[7] Nu are rost să luăm rețeta ca atare. Pe de altă parte, Cleopatra era plămădită din alt aluat. În cursul unei excursii relaxante la pescuit, sub soarele lasciv al Alexandriei, aceasta nu s-a sfiit să îi propună celebrului general roman să își îndeplinească atribuțiile.

Pentru romani, licențiozitatea și sfidarea legii erau specifice grecilor. Cleopatra era de două ori suspectă, mai întâi pentru că provenea dintr-o cultură cunoscută pentru „talentul nativ de a înșela"[8] și apoi pentru că locuia în Alexandria. Romanii nu făceau distincția între exotic și erotic; Cleopatra reprezenta Orientul ocult și alchimic, pământul lui sinuos și senzual, la fel de pervers și de original ca și Nilul, acel fluviu uluitor. Bărbații care se apropiau de ea păreau că își pierd mințile sau cel puțin că își schimbă planurile. Ea scapă de critici chiar și în biografia lui Marc Antoniu scrisă de Plutarh. Are același efect asupra istoricului din secolul al XIX-lea care o descrie, când l-a cunoscut pe Caesar, drept „o ușuratică de 16 ani".[9] (Era, de fapt, o femeie de 21 de ani care știa foarte bine ce vrea de la viață.) Cântecul sirenei din Orient a precedat-o cu mult pe Cleopatra, dar nu contează; ea a trimis salutări de pe îmbătătorul tărâm al sexului și al exceselor. Este lesne de înțeles cum de Caesar a devenit un personaj istoric, iar Cleopatra – o legendă.

Imaginea pe care ne-am creat-o mai este afectată de faptul că romanii care au relatat îndeaproape povestea Cleopatrei cunoșteau prea bine propria istorie antică. Aceasta se strecoară întruna în povestirile lor. La fel ca Mark Twain aflat în copleșitorul și supraîncărcatul Vatican, preferăm adesea copiile originalului. La fel se întâmpla și cu autorii clasici. Aceștia combinau relatări, reînflorind vechi povești. Au încărcat-o pe Cleopatra cu viciile altor ticăloși. Rostul istoriei era de a fi rescrisă, într-un stil mai elegant, însă nu neapărat cu o mai mare acurateță. În textele antice, ticăloșii poartă întotdeauna o anumită haină vulgară

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

de purpură, mănâncă prea mult curcan fript, se ung cu alifii rare, își topesc perlele. Fie că erai o regină egipteană păcătoasă și însetată de putere, fie că erai un pirat nemilos, erai cunoscut pentru „odioasa extravganță"[10] a accesoriilor pe care le purtai. Ticăloșia și opulența mergeau mână-n mână; lumea ta strălucea în purpură și aur. Nu a ajutat nici faptul că istoria se confunda cu mitologia, omenescul cu divinul. Lumea Cleopatrei era una în care puteai să vizitezi rămășitele lirei lui Orfeu sau să vezi oul pe care l-a clocit mama lui Zeus. (Aceasta se găsea în Sparta.)

Istoria este nu numai scrisă de posteritate, ci și pentru posteritate. Sursele noastre cele mai complexe nu au cunoscut-o pe Cleopatra. Plutarh s-a născut la 76 de ani de la moartea ei. (A scris în aceeași perioadă cu Matei, Marcu, Luca și Ioan.) Apian a scris la o distanță de mai bine de un secol; Dio – la mai bine de două. Povestea Cleopatrei diferă de poveștile celor mai multe femei pentru că bărbații care au creat-o – fiecare din propriile motive – i-au sporit rolul în loc să îl micșoreze. Relația ei cu Marc Antoniu a fost cea mai lungă din viața sa, însă relația cu rivalul lui, August, a oferit cel mai mult în timp. El i-a înfrânt pe Antoniu și pe Cleopatra. Pentru Roma, ca să amplifice gloria, acest fapt a furnizat o versiune de telenovelă despre o regină egipteană, nesățioasă, trădătoare, însetată de sânge și obsedată de putere. El a mărit-o pe Cleopatra la proporții hiperbolice pentru ca victoria sa să pară la fel de mare – și ca să îl scoată din peisaj pe adevăratul lui dușman, cumnatul său. Rezultatul final este asemănător istoriei vieții britanice din secolul al XIX-lea sau istoriei Americii secolului XX, dacă ar fi fost scrise de președintele Mao.

Istoricilor extraordinar de tendențioși li se adaugă surse extraordinar de pestrițe. Nu s-a păstrat nici un papirus din Alexandria. Nu a rămas nimic din orașul antic deasupra solului. Avem, cel mai probabil, un singur cuvânt scris de Cleopatra. (În anul 33 î.Hr., fie ea, fie un scrib a semnat un decret regal cu termenul grecesc *ginesthoi*, care înseamnă „Să se execute".) Autorii

clasici ignorau statisticile și uneori chiar și logica; povestirile acestora se contrazic între ele și uneori chiar pe ele însele. Apian este neglijent cu detaliile, iar Josephus nu e prea priceput la cronologie. Dio prefera retorica în defavoarea exactității. Lacunele sunt atât de frecvente, încât par intenționate; există un fel de conspirație a tăcerilor. Cum este posibil să nu avem nici un bust impozant al Cleopatrei dintr-o epocă de desăvârșită portretistică realistă? Nu s-au publicat niciodată scrisorile lui Cicero din primele luni ale anului 44 î.Hr. – când Caesar și Cleopatra se aflau împreună la Roma. Cea mai lungă istorie grecească a epocii tratează cu superficialitate perioada tumultoasă în discuție. Este greu de spus ce ne lipsește cel mai mult. Apian promite să scrie mai mult despre Caesar și Cleopatra în cele patru cărți ale sale despre istoria Egiptului, care însă nu s-au păstrat. Relatarea lui Liviu se încheie cu un secol înaintea Cleopatrei. Știm despre lucrarea detaliată a doctorului ei personal numai din referirile lui Plutarh la aceasta. Cronica lui Dellius a dispărut, împreună cu scrisorile grosolane pe care se zice că i le-ar fi scris Cleopatra. Până și Lucan se oprește enervant de brusc în mijlocul poemului său epic, lăsându-l pe Caesar blocat în palatul Cleopatrei la izbucnirea războiului alexandrin. Și, în lipsa faptelor, apare mitul, buruiana istoriei.

Golurile din consemnări reprezintă un aspect al problemei, dar ceea ce s-a construit în jurul acestora e cu totul altceva. Problemele de stat au fost diminuate ca importanță, nouă rămânându-ne problemele sentimentale. O femeie impresionantă, versată în politică, diplomație și guvernare, care vorbea fluent nouă limbi, elocventă și fermecătoare, Cleopatra pare totuși creația propagandiștilor romani și a regizorilor de la Hollywood. I s-a pus eticheta de modă veche a ceea ce știm că a existat dintotdeauna: puternica sexualitate feminină. Și a fost dezavantajată de perioada în care a trăit. Pe lângă faptul că povestea i-a fost scrisă de propriii dușmani, a avut neșansa să rămână întipărită în mințile tuturor în momentul în care se afirma și poezia

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

latină. Cleopatra pur și simplu supraviețuiește într-o limbă care îi este ostilă. S-au înmulțit relatările fictive. George Bernard Shaw enumeră printre sursele pe care le-a folosit pentru *Cezar și Cleopatra* propria imaginație. Numeroși istorici s-au bazat pe Shakespeare, ceea ce este de înțeles, dar este ca și cum ai confunda spusele lui George C. Scott cu cele ale lui Patton.

Reconstituirea portretului Cleopatrei constă în egală măsură în valorificarea puținelor fapte cunoscute și în îndepărtarea mitului pietrificat și a vechii propagande. Era o grecoaică a cărei istorie a fost scrisă de niște oameni al căror viitor era la Roma, cea mai mare parte dintre aceștia fiind demnitari imperiali. Pentru noi, metodele istorice[11] ale acestora sunt de nedeslușit. Rar și-au indicat sursele. S-au bazat în mare măsură pe memorie. Potrivit criteriilor moderne, aceștia sunt polemiști, apologeți, moraliști, fabuliști, reciclatori, culegători de fragmente disparate, amatori. În ciuda erudiției sale, Egiptul din vremea Cleopatrei nu a dat vreun mare istoric. Așa că putem interpreta evenimentele numai în acest context. Sursele au multe minusuri, însă sunt singurele pe care le avem. Nu există un acord referitor la majoritatea detaliilor elementare ale vieții ei, precum cine a fost mama sa, cât a stat Cleopatra la Roma, de câte ori a fost însărcinată, dacă s-a căsătorit sau nu cu Antoniu, ce s-a întâmplat în lupta care i-a pecetluit soarta, cum a murit.* Am încercat în această carte să țin cont de cine a fost bibliotecar și cine autor de știri de senzație, cine a vizitat Egiptul, cine l-a urât și cine s-a născut acolo, cine era misogin, cine a scris cu zelul unui convertit roman, cine a vrut să se răzbune, să îi facă pe plac împăratului sau să își perfecționeze stilul poetic. (M-am bazat puțin pe Lucan. Acesta a fost la fața locului la scurt timp după evenimente, înaintea lui Plutarh, Apian și a lui Dio. A fost, în același timp, un poet și un scriitor căruia

* Nici autorii operelor de ficțiune nu au convenit cu privire la Caesar și Cleopatra. O iubește (Händel), nu o iubește (Shaw), o iubește (Thornton Wilder).

i-a plăcut să exagereze.) Chiar și când nu sunt fie tendențioase, fie încâlcite, relatările acestora sunt adesea exagerate. După cum am menționat, în Antichitate nu existau povești simple, lipsite de zorzoane.[21] Scopul poveștilor era să impresioneze.

Nu am încercat să completez lipsurile, deși uneori am reunit variantele posibile. Ceea ce pare a fi doar posibil rămâne în textul de față doar posibil – chiar dacă există opinii diferite până și în privința variantelor posibile. Ceea ce este ireconciliabil rămâne în continuare nereconciliat. Am reconstituit mai ales contextul. Într-adevăr, Cleopatra și-a ucis frații, dar Irod și-a ucis copiii. (După aceea, s-a văicărit că a fost „cel mai nefericit dintre tați".[13]) Și, după cum ne amintește Plutarh, un asemenea comportament era firesc în rândul suveranilor. Cleopatra nu a fost neapărat frumoasă, însă bogăția ei – și palatul – îi lăsa pe romani cu gura căscată. Lucrurile erau percepute diferit de o parte a Mediteranei față de cealaltă. Ultimele decenii de cercetare cu privire la femeile din Antichitate și la Egiptul elenistic sunt edificatoare. Însă uneori dramatismul relatărilor este întemeiat. Perioada în care a trăit Cleopatra a cunoscut personalități fascinante. La sfârșitul acesteia, cei mai mari actori ies din scenă brusc. În urma lor lumea se prăbușește.

Chiar dacă nu cunoaștem foarte multe despre Cleopatra, sunt o mulțime de lucruri pe care nici ea, la rândul său, nu le știa. Nu știa nici că trăiește în primul secol î.Hr. sau în Epoca elenistică, ambele fiind creații ulterioare. (Epoca elenistică începe cu moartea lui Alexandru cel Mare, în 323 î.Hr., și se termină în anul 30 î.Hr., cu moartea Cleopatrei. Cea mai bună descriere a sa a fost ca fiind epoca grecească în care grecii nu au jucat nici un rol.[14]) Nu știa că este Cleopatra a VII-a din mai multe motive, unul dintre acestea fiind faptul că era, de fapt, a șasea Cleopatră. Nu știa pe nimeni cu numele de Octavian. Omul care a înfrânt-o și care i-a luat totul, a împins-o la sinucidere și care aproape că a livrat-o posterității s-a numit la naștere Gaius Octavius. Înainte de a juca un rol determinant în viața Cleopatrei, acesta

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

s-a autonumit Gaius Iulius Caesar, după ilustrul său unchi, iubitul ei, care îl adoptase prin testament. Astăzi îl știm drept August, titlu pe care și l-a acordat abia la trei ani după moartea Cleopatrei. În prezenta lucrare, apare cu numele de Octavian, pentru că ar fi prea mult, ca întotdeauna, să avem doi Caesari.

S-au schimbat multe denumiri de locuri din Antichitate. I-am urmat exemplul înțelept al lui Lionel Casson și am preferat familiaritatea în locul consecvenței. Astfel Berytus este înlocuit în continuare cu Beirut, în timp ce Pelusium – care nu mai există, dar care s-ar afla astăzi la est de Port Said, la intrarea în Canalul Suez – rămâne Pelusium. Tot așa am ales să folosesc ortografia englezească, nu transliterații. Rivalul lui Caesar apare în continuare sub numele de Pompei în loc de Gnaeus Pompeius Magnus, iar locțiitorul lui Caesar – ca Marc Antoniu în loc de Marcus Antonius. Din multe puncte de vedere, înfățișarea locurilor s-a schimbat, malurile au fost înghițite de mare, mlaștinile au secat, dealurile s-au năruit. Alexandria este mai netedă decât era în timpul vieții Cleopatrei. Și-a uitat vechiul plan stradal, nu mai este de un alb sclipitor. Nilul curge cu aproape patru kilometri mai la est. Praful, zăpușeala provocată de mare, emoționantele asfințituri purpurii ale Alexandriei au rămas neschimbate. Firea umană rămâne impresionant de asemănătoare, fizica istoriei – imuabilă. Relatările bazate pe observația directă sunt foarte diferite.* Vreme de mai bine de 2 000 de ani, un mit a reușit să eclipseze și să supraviețuiască realității. Cu excepțiile menționate expres, toate datele sunt î.Hr.

---

* După cum se întâmplă din vremuri imemoriale. „Iar încercarea de a lămuri aceste fapte a fost o sarcină laborioasă, pentru că martorii oculari ai câtorva dintre evenimente nu spuneau aceleași lucruri despre același fapt, ci povestirile lor difereau fie în funcție de cât de părtinitori erau față de unul sau altul dintre cei implicați, fie în funcție de ce își aduceau aminte",[15] bombănea Tucidide cu 400 de ani înainte de Cleopatra.

CAPITOLUL 2

MORȚII NU MUȘCĂ[1]

Este mană cerească, un adevărat noroc să ai atât de puține relații.[2]

Menandru

În vara aceea, Cleopatra a adunat un grup de mercenari, într-o tabără din deșert, în zăpușeala sticloasă a soarelui sirian. Avea 21 de ani, era orfană și exilată. Avusese deja parte și de un extraordinar noroc, dar și de reversul acestuia, nenorocirea. Obișnuită fiind cu cel mai mare lux al vremurilor sale, ea și-a stabilit tabăra la o distanță de 360 de kilometri de porțile de abanos și de podelele de onix ale propriei case. În ultimul an nu ajunsese niciodată mai aproape de aceasta ca acum, în cortul său aflat prin tufărișurile deșertului. În ultimele luni se luptase pentru propria viață, fugind în Egiptul de Mijloc, în Palestina și în sudul Siriei. Își petrecuse o întreagă vară plină de praf adunându-și o armată.

Femeile din familia sa erau pricepute la asta și era evident că și ea moștenise această calitate, cel puțin atât cât să își facă dușmanul să vină să o înfrunte. La o distanță periculos de mică, nu departe de fortăreața de la Pelusium aflată pe malul mării, la granița de est cu Egiptul, se aflau 20 000 de soldați veterani, reprezentând jumătate din armata cu care pătrunsese Alexandru cel Mare în Asia cu trei secole în urmă. Era o adunătură pe cinste, cu piați și bandiți, răufăcători, exilați și sclavi fugari, sub comanda oficială a fratelui ei în vârstă de 13 ani. Împreună cu el moștenise tronul Egiptului. Îl alungase